

Мёртвая пропка

Колькі ён сябе памятаў, Хутканог заўсёды некуды бег. Чалавек-бягун, які атрымаў адпаведную мянушку, надзелены ад прыроды высокім ростам, непрапарцыянальна доўгімі нагамі, шырокай грудной клеткай і завостранай невялічкай галавой мікрацэфала — Хутканог уяўляў сабой ідэальна сканструяваную і найлепш прыстасаваную істоту для бегу не толькі на доўгія, а і на сярэднія і нават спрынтарскія дыстанцыі. Нарадзіўшыся ў далёкай вёсцы, Хутканог яшчэ ў маленстве самастойна дабіраўся да горада за некалькі гадзін, набываў там дробныя рэчы, якія прасілі купіць бацькі, швэндаўся па гародскіх вуліцах, разглядаючы ўсё, што трапляла яму на вочы, наведваў дзённы кінасеанс незалежна ад таго, што там паказвалі, і да цемнаты паспіваў вярнуцца дадому. Заўсёды амаль бягом.

Хутканог любіў бегаць і не прызнаваў ніякага віду транспорту. Неаб'ёмныя яго лёгкія і ўзімку і летам прагна ўцягвалі насычанае кіслародам паветра, а моцныя ногі працавалі як механічныя дадаткі да нейкай незвычайнай біялагічнай машыны.

Хутканог быў мутантам, бо нарадзіўся ў зоне, дзе было больш за пятнаццаць кіоры на квадратны кіламетр.

Бацькі аддалі яго ў вясковую школку, куды ён штодня бегаў, часта абганяючы па дарозе і адпрацаўшы свой век аўтобус, з вокнаў якога на яго паказвалі пальцамі, і дзядзькаў на вазах, і сваіх па-

годкаў, якія выправіліся ў няблізкі шлях значна раней, і ўрэшце прыбягаў у клас першым.

Хутканог з большага навучыўся чытаць і падпісваць сваё прозвішча, а далей навука абмінула яго назаўсёды.

Прысуд быў непазбежны: дапаможная школа для разумова адсталых. Але бацькі пазбавілі небараку ад гэтай долі. Калі ён крыйху падрос, Хутканога з выпрабавальным тэрмінам уладковалі працаўца паштаром, з чым ён выдатна спраўляўся, абслугоўваючы свой участак па дастаўцы пісьмаў, газет, бандэроляў і іншых паштовых адпраўленняў.

Аднойчы Хутканога паказалі сталічнаму трэнеру па лёгкай атлетыцы. Зайнтрыгаваны трэнер з памочнікам павезлі самародка на гарадскі стадыён, дзе трэнер, выцягнуўшы з кішэні секундамер, загадаў таму прабегчы два кругі ў поўную сілу. Выніку не далі веры і загадалі Хутканогу ўсё паўтарыць спачатку. Сталічны трэнер пакрыўся чырвонымі плямамі ад хвалявання і сказаў:

— Гэта другі Жак Алексне, клянуся Богам!

Жак Алексне быў легендарны канадскі бягун, які жыў больш стагоддзя назад, пра што Хутканог, вядома, нічога не ведаў. Алексне меў незвычайную тэхніку бегу: яго корпус пры гэтым адкідваўся назад, а ногі — далёка наперад. Алексне іншым разам на заклад абганяў каня і нават аўтамабілі, хуткасць якіх на той час была невялікая. Газеты таго часу распаўсюдзілі гісторыю пра тое, як знакаміты бягун выйграў вялікія грошы, абегнаўшы аўтамабіль, і нават паспеў выкурыць люльку, пакуль машина фінішавала следам.

— Будзем афармляць цябе ў спортінтэрнат, — падагульніў сталічны трэнер. — А пакуль тое — варта з'ездзіць да тваіх бацькоў.

Вядома, ні ў які інтэрнат Хутканог не трапіў па прычыне свайго аўтызма, затрымкі псіхічнага развіцця, інфантыльнасці і частковай неадэкатнасці паводзін. Усё гэта папулярна растлумачылі

сталічнаму трэнеру медыкі — урэшце ён і сам усё зразумеў, але надзея прыкішэніць амаль гатовага чэмпіёна пакідала яго доўга і пакутліва.

Хутканог зноў працягваў паштарскую справу і набягаў за рэдкім выключэннем штодня свае два дзесяткі кіламетраў. Гэта быў ужо стодзвяностасантymетровы атлет, які не меў на целе ніводнай краплі тлушчу, з шырокай грудной клеткай і моцнымі сцёгнамі. Танныя красоўкі, якія амаль што-месяц куплялі яму бацькі, доўга не вытрымлівалі на нагах апантанага. Нельга сказаць, што Хутканог быў нешчаслівы.

Неяк у пачатку лета Хутканог зноў анынуўся ў горадзе. Стаяла спёка, сонца павісла ў зеніце. Яму хацелася піць. З бутэлькай мінералкі Хутканог уладковаўся на лаўцы ў скверы, дзе і быў заўважаны некалькімі дзяўчатамі прыкладна яго ўзросту. Хутканог быў у шортах і мокрай ад поту майцы. На дробным, дзіцячым твары адлюстроўваліся спакой і задаволенасць. Да пачатку дзённага кінасанса было яшчэ з гадзіну, і Хутканог адпачываў.

З чыста жаночай інтуіцыяй у ім адразу выявілі слабае месца: ён быў імгненна «пранічаны» і абраны як аб'ект забавы. Дзяўчатам было сумна. Да Хутканога, перамігваючыся, падселі з абодвух бакоў і папрасілі запалак, каб прыкурыць.

— Я не палю, — патлумачыў, як умеў, Хутканог.

— Ну, а віно вы п'яце? Вы такі файны...

Хутканог адмоўна пакруціў галавой.

— Дык, можа, нас пачастуецце? Грошы ў вас ёсць?

— Ёсць. — Хутканог бязхітра сна выцягнуў з кішэні грошы і паказаў. Вялікай радасці ад агульнай увагі адразу некалькіх дзяўчат ён, як аўтык, не адчуваў, але іх постаці ў лёгкіх летніх сукенках, аголеныя рукі і ногі хвалявалі яго.

— А ў нас не хапае. Ты нам пазыч на бутэлечку, — белазуба ўсміхаючыся, звярнулася да яго ўжо на «ты» адна з дзяўчат і прадставілася: — Мяне звуть Маша, а цябе?

— Хутканог.

— О-о, які самавіты мужчына, якое прыгожае імя, ха-ха...

Дзяўчата былі ў захапленні і, адкідаючыся на лаўцы за яго спіну, рабілі адна адной знакі, красамоўна круцілі ля віска пальцамі і курчылі пыскі.

Хутканог, які нічога гэтага не бачыў, аддаў гроши. Усе, што меў.

Прынеслі дзве бутэлькі віна. Пілі проста з рыльца, запалілі па цыгарэце. Далі глынуць і Хутканогу: ён, можа, упершыню, не адмовіўся.

— Слухай, Хутканог, а ты жанаты? — дапытвалася Маша.

— Не, — сказаў Хутканог. Яму раптам стала лёгка на душы і зусім бесклапотна.

— А ты вазьмі мяне замуж. Возьмеш?

— Так, — адразу згадзіўся Хутканог.

— Xi-xi-xi, ха-ха-ха, — радаваліся дзяўчата. Хутканог быў усцешаны.

Маша села яму на калені і пусціла ў твар струменьчык дыму.

— А ты мяне будзеш любіць?

— Буду, — ахвотна згадзіўся Хутканог.

— А ты ўмееш? Ну, гэта — як мы з табой ляжам у ложак? Што рабіць там і ўсё такое?

Запанавала паўза. Усе з нецярпеннем чакалі адказу. Хутканог разгублена ўсміхаўся.

— Ну, ты рабіў з жанчынамі такое? — дапытвалася Маша.

Хутканог быў відавочна збянтэжаны.

— Не, — шчыра прызнаўся ён.

Маша раптам віскнула і са смехам саскочыла з каленяў юнака.

— Ай, дзеўкі, у яго эрэкцыя. Ну, малаток!

— Xi-xi-xi, ха-ха-ха!

Прысаромлены Хутканог не ведаў куды дзяўчацца, але ўсё роўна ў глыбіні душы яму было чамусьці радасна.

— Паслухай, Хутканог, — не дала яму апамятацца Маша, — я пайду за цябе, але ты павінен будзеш мяне забяспечыць па жыцці, разумееш? Ну, на пачатак ты дасі мне, скажам, э-э, тысячу долараў. На гаспадарку. У цябе ёсць тысяча долараў?

— Не, — шчыра сказаў Хутканог.

— Дык вось, калі ты іх здабудзеш, а гэта, згадзіся, ужо твая проблема, прыходзь сюды. Мы тут штодня тусуемся. Зразумеў?

— Так, — згадзіўся Хутканог.

Дадому ён прыбег амаль на паўгадзіны хутчэй. Усю дарогу радасць перапаўняла яго, прыгожы Машын тварык паўставаў перад вачыма.

Хутканог аб'явіў бацькам, што намераны ажаніцца і на гаспадарку яму трэба тысячу долараў. Ён збольшага расказаў усё, што з ім адбылося ў горадзе.

Бацька Хутканога зацята маўчаў, а потым выйшаў на ганак і там закурыў. Маці, употай выціраучы з вачэй слёзы, растлумачыла сыну, што тысячи долараў у іх няма, тым не менш ён можа іх пакрысе зарабіць, але на гэта трэба час, а ўжо потым добра сам падумае: жаніцца яму ці яшчэ пачакаць.

* * *

Калі нехта ўпартая нечага хоча, то ў рэшце рэшт здараецца так, што ў нябачны нам пазаматэрыйяльны працэс уключаюцца невядомыя сілы, і адбываецца цуд. Такі цуд нечакана зваліўся і на Хутканога.

Якраз у гэты час мясцовая студыя гарадскога тэлебачання і філіял кампаніі па вытворчасці і продажы піва задумалі грандыёзнае шоу: з выступленнямі артыстаў, песнямі, танцамі і гуляннем. Завяршыць усё гэта павінна было нешта незвычайнае. Тады і ўзнікла ў тэлевізіёншчыкаў думка арганізацца рэкламны прабег. Пасля, калі ўніклі ў дэталі, здалося ўсё дарагім і патрабуючым шмат выслікаў, але тут хтосьці і прапанаваў: не трэба масавага спа-

борніцтва, а лепш зрабіць, каб спаборніцтва было ну, напрыклад, аднаго чалавека з машынай ці чалавека з жывёлай.

Нехта дасведчаны, як па натхненні, успомніў пра Хутканога.

Далей былі арганізацыйныя клопаты. Распрацавалі план. Згодна з ім Хутканог, калі ён, вядома, пагодзіцца, павінен быў на адrezку каля сарака кіламетраў бегчы навыперадкі з электрычкай. Ад прапановы перайшлі да падлікаў: па раскладзе адбывалася так, што ў адзіны на дзень рэйс цягнік заганялі на запасны пуць, дзе ён прастойваў больш за паўгадзіны, каб прапусціць таварняк. Яшчэ былі восем прыпынкаў, на кожны з якіх машыністамі затрачвалася каля дзвюх—трох хвілін. Астатні час цягнік рухаўся дзесьці каля гадзіны, пакуль дасягаў канечнага прыпынку ў горадзе. Такім чынам, усяго выходзіла каля дзвюх гадзін. Каб абагнаць электрычку, рухаючыся па шашы, якая ішла паралельна чыгуңцы, бегуну трэба было бегчы хутчэй за сусветны рэкорд.

Пропанову тэлевізіёншчыкаў Хутканог выслушаў і не пярэчыў. Яго знялі дома відэакамерай на рэкламны ролік і дамагліся згоды бацькоў. Урэшце Хутканог ужо дасягнуў паўналецця і мог вырашаць пытанні самастойна. Ён доўга не мог зразумець, чаго ад яго хочуць, а калі дапяяў, то сказаў:

— Тысяча долараў.

Тэлевізіёншчыкі былі здзіўлены, паўпіраліся, але згадзіліся, дамовіўшыся, што, у выпадку перамогі, Хутканогу заплацяць тысячу долараў. Абагнаць цягнік? Хіба ён прастаіць на запасных пуцях дзве гадзіны, замест трывалася хвілін. Але ж гэтага не магло здарыцца ніколі: на чыгуңцы існавала такая рэч, як расклад руху.

— Чаму менавіта тысяча? — пацікавіліся ўвішныя госці з горада.

— Каб ажаніцца, — сарамяжліва паведаміў Хутканог, які ніколі не маніў. — На гаспадарку.

Госці пераглянуліся і ўдарылі па руках.

* * *

У святочны дзень з раніцы ішло гулянне. Пра забег з удзелам Хутканога, якога ў горадзе ніхто і не ведаў, было аб'яўлена напярэдадні. Яго прывезлі да месца старту, дзе прадстаўнікі кампаніі па вытворчасці піва ўручылі яму новую майку і трусы з рэкламай сваёй прадукцыі. Адзін аўтамабіль з аператарам суправаджаў Хутканога на шашы, другі апаратар з відэакамерай заняў месца ў электрычцы: з акна, калі не перашкаджалі дрэвы, ён добра бачыў магістраль. Аператары і рэжысёр у студыі трymалі паміж сабой сувязь праз мабільныя тэлефоны.

Ад усеагульнай увагі, тлуму і мітусні вакол яго Хутканог моцна хваляваўся і пачуваў сябе ніякавата. Але, калі прыйшла электрычка, і яму зрабілі знак, а потым цягнік крануўся з месца і пасунуўся наперад, паціху набіраючы хуткасць, — Хутканога піхнулі ў спіну, крыкнулі нешта абнадзейваючае, і ён пабег.

Спачатку ён з лёгкасцю абагнаў электрычку, але праз хвіліну-другую састаў насунуўся на яго з левага боку — там ішла чыгунка, — нейкі час яны паралельна рухаліся разам, а потым цягнік вырваўся наперад, прамільгнуў за дрэвамі яго апошні вагон, і — знік. Хутканог апынуўся на шашы ў адзіноце.

Яму шанцавала: вецер, хоць і слабы, дзьмуў у спіну. Шаша была напаўпустая, бо ў выхадныя дні грузавікоў на ёй заўсёды няшмат. Ззаду рухалася аўто з аператарам, зредку яго машина выходзіла наперад, і тады Хутканога здымалі ў фас.

Адносная адзінота, рытм бегу, у які ён адразу ўцягнуўся, звыклыя краявіды па баках ад дарогі, сонца над галавой — усё напоўніла яго пачуццём неасэнсаванай гармоніі. Але Хутканог, нават са сваёй інфантыльнасцю падсвядома разумеў, што, нягледзячы на гэтую гармонію, жыццё запоўнена хаосам і варожымі яму сіламі.

Думкі яго, тым не менш, былі простыя, — абстрагавацца ён не ўмеў, і тычыліся цяпер толькі аднаго: дагнаць на перастанку электрычку, і, скарыстаўшыся тэрмінам, пакуль яна будзе стаяць, прапускаючы грузавыя сastавы, як мага далей вырвацца наперад і дасягнуць горада раней. Хутканог думаў і пра грошы, якія ён мусіць зарабіць, калі пераможа, і пра дзяўчыну Машу, а ён бачыўся з ёй яшчэ раз, калі зноў пабываў у горадзе. Маша, як і раней, сядзела з дзяўчатамі ў скверыку — усе яны вельмі абрадаваліся, калі ўбачылі яго — Хутканог быў у гэтым ўпэўнены. Ён зноў частаваў усіх танным віном, Маша пыталася ў яго пра грошы і ці не перадумаў ён з ёй ажаніцца, можа, знайшоў іншую, і ён горача запэўніваў яе, што не перадумаў, а як толькі заробіць грошай, то яны і ажэнняцца. І вось цяпер яго мара павінна была спраўдзіцца, анягож.

Час, між тым, ішоў. Аператары ў электрычцы і на шашы пераговорваліся з рэжысёрам, вядучы ў студыі аб'яўляў усе звесткі ў эфір. Пачаліся званкі зацікаўленых людзей. Шматлікія заўзятары «хварэлі», вядома, за Хутканога і з нецярпеннем чакалі, што будзе далей.

З шашы перадалі хвіліны і секунды, за якія Хутканог пераадолеў першыя дзесяць кіламетраў, але ніхто не паверыў, бо хвіліны тыя і секунды былі надта хуткія. Аператар з шашы сам вырашыў, што памыліўся і звязаўся са сваім калегам з электрычкі — яна ўжо стаяла, прапускаючы таварнякі. Той адказаў, што пакуль нічога не ведае: будуць чакаць Хутканога.

Яшчэ праз дзесяць кіламетраў Хутканог пераадолеў прыкладна палавіну ўсёй дыстанцыі і «дастаў» электрычку. Тая ўжо хвілін дваццаць «адпачывала» на перастанку. На бягу юнак, нібы марафонец, выпіў з пласцікавага кубачка прапанаваны яму напой з глюкозай і, не збіваючы тэмпу, рушыў далей. Бег Хутканога быў па-ранейшаму ўпэўнены, моцны, прыгожы і сведчыў, што сілы ў яго, і немалыя, яшчэ засталіся.

Цяпер ён ужо быў наперадзе і вёў рэй. Яго сапернік — металічная грамада электрычкі — заставаўся ззаду і быў пакуль нерухомы. Нерухомы? З кожным метрам дыстанцыі, якая імкліва скарачалася і набліжала яго да фінішу, упэўненасць у гэтым слабела. Што там, за спінай? Ён павялічыў тэмп бегу.

Між тым аператар з шашы далажыў у студыю, што Хутканог значна перакрывае графік. З электрычкі ж паведамілі, што яны ўсё яшчэ стаяць на месцы.

— Пагаварыце з машыністам, — тэлефанавалі са студыі. — Няхай адпраўляецца на некалькі хвілін раней і не затрымліваецца на прыпынках. Ці вы там думаеце, што ў нас тысячи долараў валяюцца пад сталамі?

— Ты чуў? — звязаўся аператар з электрычкі са сваім калегам на шашы. — Шэф, пэўна, вырашаў «кінуць» нашага імбецыла.

— А, чорт. Ты б паглядзеў, як ён бяжыць. Гэта ж геній бегу. Мне шкада.

— Шкада і мне, ды грошыкі важней. І наша кантора не лепшая за іншыя. Дэфіцыйт сумлення.

— Ведаю, анягож.

Адзінокі бягун tym часам пераадолеў ужо больш як трыццаць кіламетраў і набліжаўся да горада. Але следам за ім, імкліва скарачаючы адлегласць, ужо імчаў цягнік.

Стома абрынулася на яго нечакана. Хутканог раптам адчуў, як сілы пакідаюць яго. Ногі становіліся непаслухмянымі, а мышцы іх наліліся цяжарам. Магутным яго лёгкім ужо не хапала кіслароду. У грудзях пякло. Рукі ў лакцах разгіналіся ўсё больш і больш, быццам важылі кілаграмы, у главе пачаўся незразумелы звон. Хутканог не ведаў, што ў бегуноў на стаерскія дыстанцыі дзесьці пасля трыццаці кіламетраў бегу пачынаецца збой у работе ўсяго арганізма — так званая «мёртвая крапка». У гэтых хвіліны чалавечеца цела прагне аднаго — спыніцца няглядзячы ні на што, паваліцца на зямлю і адпачываць. Многія знакамітыя спартсмены ў

такія хвіліны сыходзілі з дыстанцыі, іншыя намаганнем волі і рызыкуючы жыццём працягвалі бег. За дзень Хутканог іншым разам прабягаў па трыццаць, сорак і больш кіламетраў запар, але ён заўсёды мог знізіць тэмп бегу ці проста перадыхнуць. Цяпер гэтага не выпадала.

Ён сцягнуў з сябе мокрую майку, але палёгкі не наступіла. «Спynіцца, спynіцца, бегчы цішэй,» — свідравала неадчэпная думка. Вушы яго чуйна лавілі гукі за спінай, з таго боку, адкуль па рэйках павінна была імчаць электрычка. Скрозь пра светы паміж дрэў абапал дарогі Хутканог калі-ні-калі бачыў чыгуначны пуць. Потым ён пачуў шум цягніка, але калі азірнуўся, то з некаторай палёгкай упэўніўся, што яго даганяе таварняк.

З машины супрадажэння яго падбадзёрвалі, нешта крычалі, ён не разумеў, потым здагадаліся і працягнулі праз вакно шклянку вады. Хутканог прагна выпіў, але адчуў сябе горш.

«Грошы... Ён павінен зарабіць іх»...

Раптам Хутканог убачыў рэкламныя шчыты. Гэта была гарадская ўскраіна, і ён прыбавіў хуткасці.

Між тым аператары вялі ажыўленую гутарку са студыяй. На апошні прагон кранулася электрычка, але апошнія лічаныя кіламетры заставалася перадолець і Хутканогу.

Дырэктар студыі і адказны за шоу кансультаваўся з жукаватымі на выгляд памочнікамі-зухамі.

— Калі ўбогі выйграе, то будзеце плаціць яму са сваіх кішэніяў, — быў прысуд. — Урэшце, хто ўсё падлічваў і заверыў мяне, што на гэтым адrezку цягнік абагнаць не па сілах нават чэмпіёну свету?

— Ён і не абгоніць. Электрычка ўжо ўяджае ў горад.

Памочнікі, тым не менш, пра нешта зашапталіся. Адзін з іх быў нязгодны, на яго ціснулі і ён урэшце махнуў рукой і змоўк.

Апошні кіламетр Хутканог павінен быў бегчы ўздоўж пуцей па сцяжынцы, бо шаша ішла ўбок, а

фінішаваць ён мусіў на вакзале, дзе ўжо сабраліся суддзі, гледачы і праста разявакі.

Ён цярпеў. Перад вачыма, нібы ў тумане, плылі чыесьці твары, вобразы, сцежка была няроўная, з рассыпаным там-сям жвірам, адзін раз ён паслізнуўся і ледзь не ўпаў на зямлю, але ўстаяў на ногах. Сонца выпальвала з яго цела апошняя краплі вільгаці.

Цягнік даганяў. Але перад tym, як спыніцца, на канечным прыпынку яму трэба было затармазіць, што і пачалі рабіць машыністы.

Хутканог зразумеў, што пераможа, як толькі хуткасць цягніка, які быў ужо ўпоравень з ім і хуткасць яго бегу зраўняліся.

Ён фінішаваў першым. Хістаючыся, Хутканог зрабіў па інерцыі яшчэ некалькі кроکаў і — паваліўся на асфальт. Стома апанавала цела. Студыйцы падбеглі да яго, пачалі паднімаць, але іх апярэдзіў адзін з памочнікаў. У руках у яго было вядро з вадой.

— Горача? — спытаў ён.

Хутканог не разумеў.

— Ахаладзіць?

I, не чакаючы адказу, жукаваты памочнік выліў на пераможцу вядро ледзянай вады.

Хутканог удыхнуў паветра, але выдыхнуць яго ўжо не здолеў. Цела яго працяла сутарга, спіна выгнулася дзіўным чынам, пальцы рук зашкраблі асфальт, а свяцло дня перад вачыма пачало гаснуць.

Урач хуткай дапамогі засведчыў, што смерць наступіла ад раптоўнай спазмы сасудаў і спастычнага тэрмашоку. Міліцыянты накрылі цела хусцінай.

Гарадская апазіцыйная газета паведаміла пра здарэнне двума дзесяткамі пафасных радкоў.